

Néhány szempont a tanítások elemzéséhez*

A tanítások helyes elemzését az előre megválasztott szempontok biztosítják. Csupán tájékoztatásként közlünk néhányat abból a célból, hogy munkánk tudatos elemzését ezzel is elősegítsük.

A VEGYESTÍPUSÚ TANÍTÁSI ÓRÁK ELEMZÉSE:

a) Az óra célja és tartalma

Az óra tartalmát figyelembe véve, helyesen határozta-e meg az óra célját?

Az oktató és nevelő célok közül azok jutottak-e érvényre, amelyeket a tartalom jellege szükségsszerűvé tett?

Milyen volt az óra eszmei és politikai színvonala?

Megfelelt-e a tartalom a tantervben előírt követelményeknek?

Helyesen történt-e az anyag gyűjtése?

Milyen volt az anyag tudományosság és rendszeresség szempontjából?

A lényeges dolog emelkedett-e ki a feldolgozás során?

Az anyag terjedelme és jellege szempontjából megfelelt-e a tanulók életkori sajátosságainak?

Volt-e elegendő anyaga az átadáshoz, a rögzítéshez, a házi feladathoz és biztosan kezelte-e azt a tanítási órán?

Elegendő ismeretanyagot használt-e az elvonáshoz és általánosításhoz?

A tények és általánosítások tudományos hitelűek voltak-e?

Megvolt-e a tanítási órán a tények, általánosítások, az elmélet és gyakorlat kapcsolatainak egysége?

A táblai vázlat a lényegét tartalmazta-e?

b) Az óra felépítése és szervezése

Helyes volt-e az óra felépítése? Megfelelt-e a tartalomnak, a didaktikai feladatnak és az életkori sajátosságoknak?

Hogyan foglalkoztatta a tanulókat?

Mennyire volt szervezett a tanulók tevékenysége az órán?

Hogyan szervezte meg a nevelő saját munkáját?

Biztosította-e a fegyelmet az óra szervezése?

c) A tanítás módszere

Milyen módszereket alkalmazott?

Megfeleltek-e ezek a módszerek a tantárgy sajátosságainak az óra tartalmának, didaktikai feladatának, a tanulók életkori sajátosságainak?

Helyesen válogatta, kombinálta-e az alkalmazott módszereket?

* Szerkesztőség azzal közli a különböző órák elemzésénél használható szempontokat, hogy azok hozzájárulnak a tanítási órák eredményesebb értékeléséhez. Azonban szükségesnek tartjuk ezek kiegészítését.

A magyarázat elősegítette-e a világos fogalmak kialakítását?

A beszélgetés kérdései helyesek voltak-e?

Milyen volt a bemutatás és szemléltetés?

Alkalmazta-e a nevelő a megfigyelést és az önálló munkát?

Milyen volt a tankönyvvel és füzetekkel végzett munka?

Milyen volt a táblai vázlat, a magyarázó rajz?

Hogyan alkalmazta a nevelő az órán az erkölcsi nevelés módszereit, a követelést, meggyőzést, a gyakorlást, szoktatást, buzdítást és büntetést?

d) A tanulók munkája és viselkedése az órán

Milyen munkát végeztek a tanulók az óra egyes részeiben?

Ebben a tekintetben helyesen mérte-e fel a tanító a lehetőségeket?

Hogyan tudták a tanulók a tervezett munkát az egyes részekben elvégezni? Milyen volt a tanulók aktivitása és miféle tényezők befolyásolták aktivitásukat?

Milyen mértékben készítette a tanító a tanulók önálló gondolkodásra? Az önálló gondolkodás fejlesztésére milyen módszereket alkalmazott? Milyen volt az osztályközösség?

Hogyan viselkedett az osztály? Milyen tényezők határozták meg a tanulók magatartását?

Milyen volt a tanulók figyelme, érdeklődése, fegyelme?

Egyenletesen foglalkozott-e a tanító az osztály tanulóival?

Milyen volt a tanulók viszonya a tanítóhoz?

Milyen mértékben sajátították el a tanulók a szükséges ismereteket és készségeket?

Mit jelentett az óra a tanulók személyiségének kialakítása szempontjából?

e) A nevelő munkája, magatartása

Milyen volt a nevelő magatartása, modora, beszéde, stílusa?

Képes volt-e arra, hogy az osztályt megfelelően foglalkoztassa, fokozza a tanulók aktivitását, ébrentartsa figyelmüket és érdeklődésüket? Megvolt-e a nevelőben a kellő nevelői tapintat és gyermekszeretet? Szereti-e a munkáját, és lelkiismeretesen készült-e munkájára? Milyen volt a viszonya az osztállyal?

A tanítás során érvényesült-e a nevelő vezető szerepe?

Meg tudta-e valósítani a közösségi elvet és a tanulók egyéni bánásmódjának elvét?

Ismeri-e a tanulókat?

Volt-e tekintélye az osztály előtt?

Fejlődött-e a korábbi tanításaihoz képest

f) Eredmények, következtetések, javaslatok

Elérte-e az óra célját?

Mennyiben gyarapította a tanulók tudását mennyiségileg és minőségileg?

Milyen volt az óra nevelő hatása?

Milyen pozitívumok és hiányok voltak az órán?

Milyen változásokat kellene a tanítónak a jövőben tenni?

AZ ISMÉTLŐ, RENDSZEREZŐ ÓRÁK ELEMZÉSE:

Helyesen és pontosan határozta-e meg a tanító az ismétlendő ismeretek körét? Sikertelt-e kiemelni az anyag lényegét?

A kiegészítő anyag szükséges volt-e? Beilleszkedett-e a régi ismeretek rendszerébe? Hiányos részek felszínre kerültek-e és tisztázódtak-e?

Helyesen mérte-e fel, hogy a tanulók mennyire tudják az átmémelendő anyagot?

Tisztában volt-e előre, hogy az anyag mely részei lesznek a tanulók számára legnehezebbek?

Felmérte-e előre, hogy az egyes tanulók részére hol mutatkoznak majd nehézségek?

Adott-e szempontokat előzetesen a tárgykör ismétléséhez?

Mennyire voltak ezek részletesek? Helyesek voltak-e a szempontok?

Helyesen ismerte-e fel az anyag részei között a belső összefüggéseket, melyek alapján csoportosította anyagát?

A rendszerezés, összefoglalás munkája a tanulók aktív bevonásával történt-e?

Milyen eszközökkel igyekezett biztosítani a tanulók érdeklődését és aktivitását az ismétlésre kerülő anyagot illetően?

Mit tett annak érdekében, hogy tovább fejlessze a tanulók ismereteit az ismétlés során? Volt-e erre lehetőség és kihasználta-e a lehetőségeket?

Milyen ismétlési módszereket alkalmazott és ezeket hogyan kombinálta? Az egyes mozzanatokban alkalmazott módszerek kiválasztása és alkalmazása helyes volt-e? Megfeleltek-e a rendszerezés tartalmának? A tanulók életkori sajátosságainak?

Hogyan alkalmazta az egyes módszereket?

A szempontok felsorolását még sokáig lehetne folytatni.

Természetesen a vegyestípusú óra elemzési szempontjai közül nagyon sok a nem vegyestípusú óra elemzésénél is jól felhasználható, így pl. az ismétlő, rendszerező órák megbeszélése alkalmával is. Felhasználhatók az ismeretek alkalmazására, gyakorlására, valamint az ismeretek számonkérésére szánt órákon is. Előbbiről még néhány speciális szempont is közlünk.

AZ ISMERETEK ALKALMAZÁSÁRA SZÁNT ÓRÁK ELEMZÉSE

Helyesen választotta-e meg a tanító az ismeretanyagot, amit gyakorolni kíván?

A gyakorlati alkalmazáshoz szükséges legmegfelelőbb ismereteket idézte-e fel az órán?

Megfelelő mértékben tisztázták-e az ismeretanyagot?

Megfelelő volt-e a gyakorlás anyaga?

Megfelelően változatos gyakorlási anyagot gyűjtött-e össze?

Milyen területekről válogatta a gyakorlási anyagot?

Gondol-e arra, hogy a gyakorlási anyag nevelő hatása is legyen?

Helyesen tűzte-e ki a kialakítandó jártassági, ill. készségi fokot?

Indokolt volt-e az óratípus alkalmazása?

Biztosította-e a tanulók aktivitását és önálló munkáját?

Hogyan ellenőrizte a tanulók önálló munkáját?

Milyen módszereket alkalmazott a gyakorlás során?

Az alkalmazott módszerek által elérte-e a jártasság, ill. készség szükséges fokát?

A gyakorlás alkalmával érvényesültek-e a gyakorlás módszerének fontos szempontjai; a tudatosság, fokozatosság, változatosság?

A készségfejlesztéskor mozzanatról mozzanatra tudatosan irányította-e az egész osztályt és az egyéneket illetően?

Az alkalmazott módszer a gyakorlás során biztosította-e a tanulók koncentrikus figyelmét?

Tisztában volt-e a készségfejlesztés lélektanával és ezt a lélektani utat követte-e munkájában?

A munka jellegének megállapítása helyes volt-e? (vezetett, részben önálló, ezek kombinációja).

Milyen volt a tanulók munkája?

Kialakult-e a szükséges jártasság, ill. készség az óra végére?

A készség továbbfejlesztését előmozdító házi feladat megfelelő volt-e?

A TANÍTÁSI ÓRÁK SPECIÁLIS ELEMZÉSE

A speciális óraelemzés alkalmával többnyire az általános óraelemzés egy-egy fő szempontját tesszük részletesebb vizsgálat tárgyává. Végezhetünk óraelemzést, amely elsősorban az óra tartalmi kérdéseit vizsgálja. Más alkalommal előtérbe kerülhet az alkalmazott módszerek taglalása. Elemzés tárgya lehet az óratípus és az óra felépítésének kérdése. Vizsgálhatjuk az órát abból a szempontból is, hogy az egyes didaktikai, ill. nevelési alapelvek követelményeinek mennyiben felelt meg stb. Speciális elemzés lehet az is, hogy az órán mennyire volt lehetséges és mennyire sikerült a kommunista nevelés öt főterületén mutatkozó feladatok megvalósítása.

Az ilyen elemzés a következő kérdések alapján történhet:

AZ ÉRTELMI NEVELÉS

Helyesen határozta-e meg a tanító az oktató-nevelő célokat?

Felhasználta-e a téma tartalmának nevelő értékét?

Megvalósult-e az oktató-nevelő célok egysége?

Helyesen építette-e fel az oktatási folyamatot, ill. annak szakaszait?
Mit tett az önálló, logikus gondolkodásra nevelés érdekében?
Nevelte-e a tanulók megfigyelő képességét, képzelőerejét, érdeklődését?
Mit tett annak érdekében, hogy a tanulók önállóan is tudjanak ismereteket szerezni és ezeket önállóan alkalmazni, stb.?

ERKÖLCSI NEVELÉS

Mit tett a tanító a téma feldolgozásának egészében, ill. annak adott szakaszán a munkához való szocialista viszony, a köztulajdonhoz való helyes viszony, a tudatos fegyelem, a szocialista hazafiság, a proletár nemzetköziség, a szocialista humanizmusra való nevelés érdekében?

Mit tett az akarat és jellemnevelés terén?
Küzdött-e az akarat és jellem hibái ellen?
Milyen példát mutatott a nevelő? stb.

POLITECHNIKAI KÉPZÉS

Mit tett a tanító az elmélet és gyakorlat helyes összekapcsolása szempontjából?
Mit tett a nevelő a tanulók kezűgyességének, technikai intelligenciájának fejlesztése érdekében? Volt-e lehetőség az órán gyakorlati készségek kialakítására?
Hogyan történt a gyakorlati készség fejlesztése? stb.

ESZTÉTIKAI NEVELÉS

Mit tett a tanulók ízlésének fejlesztése érdekében?
Hogyan fejlesztette a tanulók alkotó képességeit?
Mit tett annak érdekében, hogy a tanulók felismerjék, megértsek és élvezzék a szépet a természetben, a művészeti alkotásokban, a munkában, játékban? stb.
A tanterem rendje, tisztasága, külseje mennyiben járult hozzá a tanulók esztétikai neveléséhez?
A tanító példája mennyiben nevelt esztétikailag? stb.

A TESTI NEVELÉS

Gondoskodott-e a testi fejlődéshez szükséges külső feltételekről?
Figyelte-e a tanulókat a helyes testi nevelés szempontjából?
Milyen megfigyeléseket tett és hogyan intézkedett?
Helyesek és célravezetőek voltak-e ezek az intézkedések? stb.